

האיזון האירופי: למה מדינות האיחוד שקטות נוכח המתקפה באיראן?

מבצע "עם כלביא" הביא לירידה מסוימת בביקורת האירופית על ישראל, משום שביבשת מרגישים שישראל "עושה עבורם את העבודה" • עם זאת, בירושלים ברור שהעימות סביב הנעשה ברצועת עזה הוא בלתי נמנע

ניסן שטראוכלר, כתבת באירופה

15/6/2025, 22:01, 15/6/2025, 22:31 עודכן

עד לפני כמה ימים הסחף הדיפלומטי נגד ישראל ביבשת אירופה איים לייצר צעדי נגד משמעותיים הקשורים ליחסי המסחר, המחקר ולכלל שיתופי הפעולה בין ישראל לאיחוד האירופי. במקביל, מדינות אירופיות שאינן חברות באיחוד האירופי אף הטילו סנקציות על השרים בצלאל סמוטריץ' ואיתמר בן-גביר.

הלחץ האירופי על ישראל להעביר סיוע הומניטרי כדי למנוע רעב והפרה של זכויות אדם עבד היטב וישראל החלה להעביר בדרכים שונות סיוע הומניטרי שעזר לפלשתינים, אך גם הוריד מעט את הלחץ האירופי. שר החוץ גדעון סער אף יצא למסע בלימה מוצלח בגרמניה שהביעה את המחויבות שלה לישראל אך דרשה להמשיך ולהעביר את הסיוע ההומניטרי.

המצב הרגיש שבו הייתה ישראל הוביל למסלול חיכוך בשתי חזיתות שונות. הראשונה כבר בימים הקרובים בוועידה שיזם נשיא צרפת עמנואל מקרון יחד עם ערב הסעודית שבה התכוון הנשיא הצרפתי לקדם הלכה למעשה הכרה במדינה פלשתינית. בימים האחרונים הבינו בצרפת שארצות הברית מתנגדת לוועידה, דבר אשר הפך אותה אמנם לסמלית בלבד, אך בצרפת עדיין ניסו למשוך מדינות נוספות שיכירו במדינה פלשתינית כדי לייצר סחף לקידום היוזמה הצרפתית סעודית לשתי מדינות לשני עמים.

החזית השניה והמאוד משמעותית חיכתה ב 23 ליוני בכינוס המועצה האירופית שבה ישתתפו שרי החוץ של כל מדינות האיחוד. בשלב זה עוד לא ברור האם הדו"ח שמבקש לבחון אם ישראל מבצעת הפרת זכויות אדם במלחמה בעזה אכן יוצג בפורום מפגש שרי החוץ, וגם אם יוצג, ברור כי לא ניתן יהיה להצביע על סנקציות מיידיות נגד ישראל, אולם החשש בישראל היה שהדו"ח יקבע שיש הפרת זכויות אדם, ושקביעה זאת תהיה "בעלת שיניים חדות" מספיק כדי לייצר מסלול שבסופו ניתן יהיה להחיל סנקציות על ישראל גם ללא קונצנזוס מלא של 27 מדינות האיחוד.

החשש בישראל הוא שהדו"ח יהיה דו"ח עם תוקף שיוכל להוביל למצב שבו חלק משיתופי הפעולה של האיחוד עם ישראל יעמדו בעתיד הלא רחוק להצבעה מיוחדת שיספיק רוב מסוים של מדינות המייצגות שני שלישי מתושבי היבשת כדי לפגוע בחלק משיתופי הפעולה עם ישראל. גם אם לא ברור באם יושג רוב שכזה, כל שכן כאשר גרמניה מתייצבת לצד ישראל, עדיין החזית הזאת הדאיגה את מקבלי ההחלטות בישראל שכן האיחוד האירופי הינו שותף מרכזי וקריטי לצמיחתה והצלחתה של הכלכלה הישראלית. ואז, ימים ספורים לפני

המבחינים המשמעותיים האלה, הגיעה התקיפה באיראן, תקיפה שמייצרת הסלמה מדאגה עבור מדינות אירופה, אך גם משרתת אינטרסים משמעותיים עבור מנהיגי האיחוד האירופי ומדינות אירופה.

מה אירופה אומרת?

המדינות המרכזיות באירופה הן גרמניה, בריטניה וצרפת. האחרונה, שניסתה לקדם את הוועידה להכרה במדינה פלשתינית וביקרה את ישראל בשבועות האחרונים בצורה משמעותית על המלחמה בעזה, כבר הכריזה כי תסייע להגן על ישראל במידה ותותקף, כפי שעשתה בשתי התקיפות הקודמות של איראן בשנה שעברה. ישראל וצרפת הגיעו לתקיפה באיראן כאשר ישנו משבר נוסף בתוך שרשרת משברים מול ממשל מקרון, על רקע המלחמה בעזה. שר החוץ הצרפתי ז'אן-נואל ברו אמנם אמר כי צרפת לא לקחה חלק בתקיפה וגם לא תומכת בה, והיא גם קוראת לאיפוק ומניעת הסלמה, אך גם אמר כי, "הבענו פעמים רבות את חששותינו העמוקים בנוגע לתוכנית הגרעין האיראנית, ובפרט בהחלטה שאומצה לא מכבר בסוכנות הבינלאומית לאנרגיה אטומית. אנו מחזקים את זכותה של ישראל להגן על עצמה מפני כל מתקפה."

בריטניה, בראשות מפלגת הלייבור המייצגת את השמאל – מרכז הפוליטי בבריטניה, הייתה מהמבקרות הגדולות ביותר של ישראל בשבועות האחרונים ואף הכריזה על סנקציות נגד שרים ישראלים. בריטניה שגם שללה חלק מהאישורים לייצא נשק לישראל, לא קיבלה עדכון מקדים מישראל על המהלך ההתקפי נגד איראן, דבר המהווה סוג של הצהרה מצד ירושלים לגבי התדרדרות היחסים בין המדינות. לצד הקריאות של בריטניה למציאת פתרון דיפלומטי לסכסוך בין הצדדים, למרות הכל, לא מיהרו לגנות את ישראל, "הדיווחים על התקיפות מדאיגים. אנחנו קוראים לכל הצדדים לקחת צעד לאחור ולהנמיך את הלהבות. ההסלמה לא משרתת אף אחד באזור, וחידוש היציבות במזרח התיכון צריך להיות העדיפות העליונה. זהו זמן לאיפוק, וחזרה לדיפלומטיה", אמר ראש ממשלת בריטניה קיר סטארמר שהוסיף כי הוא ביחד עם צרפת וגרמניה תומכים בזכות של ישראל להגן על עצמה. יש לציין שהפעם בריטניה לא לקחה חלק ב"ירוט האוימים על ישראל, וזאת בניגוד להתקפות הקודמות של אירן על ישראל שם בריטניה השתתפה בסיוע ההגנתי נגד מתקפות הטילים על ישראל.

גרמניה, המשענת האסטרטגית של ישראל באירופה, ואחת מספקיות הנשק המרכזיות של ישראל, הוציאה הודעות תמיכה מה שמראה שהממשלה החדשה בראשות הקנצלר פרידריך מרץ ממשיכה את תמיכתה בישראל. נכון, גם בקואליציה החדשה המבוססת על מפלגות מימין ומשמאל למרכז הפוליטי ישנה ביקורת על ישראל בהקשר הפלשתיני, אך ככל שהדבר תלוי בקנצלר מרץ ובשר החוץ יואהן וואדפול, התמיכה בישראל משתקפת גם באופן פומבי. הקנצלר מרץ פרסם פוסט ברשת X לאחר התקיפה בו הוא הודה שראש ממשלת ישראל עדכן אותו על התקיפה וכי "לישראל יש את הזכות להגן על קיומה ועל אזרחיה". הקנצלר הוסיף כי, "גרמניה הביעה פעמים רבות בשנים האחרונות את דאגתה מתכנית הגרעין האיראנית."

שלשת המדינות הוציאו הודעה היום שהן "מוכנות לשוחח עם איראן כדי להרגיע את המצב", כאשר שר החוץ של גרמניה יואהן וואדפול אמר כי "גרמניה, צרפת ובריטניה מוכנות לערוך שיחות עם איראן בנוגע לתוכנית הגרעין שלה - במאמץ להרגיע את המצב במזרח התיכון."

מדוע אירופה שקטה יחסית?

באופן כללי, אירופה מגלה מדיניות מאוד זהירה ומאוזנת במהלך הימים האחרונים בקשר למלחמת איראן ישראל. הסנטימנט השלילי כלפי ישראל נזנח לבינתיים, מהסיבה הפשוטה שבאירופה מבינים שישראל פוגעת בציר המזרחי שמאיים על אירופה, וגם בגלל שרבים מהמוסלמים באירופה לא מפגינים נגד הפגיעה באיראן, הם אפילו שמחים שהזרם השיעי נפגע, כאשר במקביל הפוקוס מהמלחמה בעזה דועך לעת עתה ובאופן זמני, "הפגיעה של ישראל באיראן משרתת את אירופה כי גם מנהיגי אירופה מודעים לכך שהטילים האיראניים יכולים להגיע לביירות היבשת וכי איראן היא חלק משמעותי בציר שפועל נגד המערב. צריך גם להדגיש, ככל שאיראן נחלשת, כך רוסיה נחלשת כי איראן הפכה לתומכת מרכזית בצד של רוסיה במלחמה נגד אוקראינה. ככל שאיראן צריכה את הנשקים עברה, כך הנשקים שלה לא מגיעים לרוסיה ומשם לאוקראינה", מסביר ד"ר עמנואל נבון, מרצה ליחסים בינלאומיים באוניברסיטת תל אביב ועמית בכיר במכון ירושלים לאסטרטגיה וביטחון.

"פגיעה באיראן יכולה לקדם בעקיפין את סיום המלחמה באוקראינה, מה שמהווה אינטרס אירופי מערבי. אנחנו גם רואים שמלבד הוגי דעות קיצוניים ומפגינים אנטי ישראלים, הטון שנשמע מבירות אירופה הוא מאוזן

ולא אנטי ישראלי. הרי ב 1981 אחרי הפצצת הכור הגרעיני בעיראק מרבית המדינות גינו אותנו, אבל כעת כמעט כול המדינות המערביות מדברות על הזכות של ישראל להגן על עצמה, כולל אלו שביקרו אותנו באופן משמעותי לאחרונה. על בריטניה כבר הבנו שלא ניתן לסמוך, ולגבי צרפת, לא ברור האם מקרון מתנהג בצביעות או שהוא פשוט לא מבין את הסיטואציה במזרח התיכון. בכל מקרה, אותן מדינות לא יגידו לנו תודה באופן פומבי על זה שאנחנו עושים עבורם את העבודה המלוכלכת, הרי הן לא היו מתעמתות עם איראן. אז לפחות בינתיים הן לא מגנות ולא לוחצות על ישראל. אם כי סביר שזה ישתנה בהמשך."

לדברי ד"ר מאיה שיאון צדקיהו מפורום אירופה באוניברסיטה העברית, מנהלת תוכנית יחסי ישראל-אירופה במכון "מיתווים", באירופה לוטשים עיניים לאופן שבו ארצות הברית מתנהגת במלחמה, "יש פה יותר ממשולש של ישראל – איראן – אירופה. השאלה היא האם ממשל טראמפ יתערב צבאית היא אינדיקטור חשוב בין נטיית חלקים בממשל לבדלנות לבין מחויבותו לבעלות הברית המדיניות והצבאיות שלו. כעת כבר ברור שטראמפ היה חלק מההטעיה תוך שיתוף פעולה עם נתניהו. אירופה רואה שארצות הברית תומכת בישראל, אך גם שמה לכך גבול, ומנסה להבין מה הדבר הנכון לעשות."

ד"ר שיאון צדקיהו מסבירה שההצהרות של גרמניה מצביעות על שיעור תמיכה גבוה בישראל. התומכת הבאה, שאף מוכנה להיות אקטיבית בהגנה על בטחון ישראל – פעם נוספת מול איראן, היא צרפת. זאת להבדיל מהבריטים, שהפעם יושבים על הגדר. לדבריה, יתכן והבריטים מעוניינים לראות כיצד נשיא ארצות הברית יתנהל ואז לקבוע עמדה ברורה יותר, כאשר בבריטניה ישנם לחצים מצד מפלגת הלייבור שלא בהכרח פועלים לטובת ישראל. בכל הקשור לאיחוד האירופי, קאיה קאלאס, הנציגה העליונה למדיניות חוץ וביטחון, הוציאה הודעה הקוראת לאיפוק והורדת המתיחות, אם כי מדובר בהודעה פושרת יחסית הכוללת את הדאגה הכללית לביטחון ישראל, אך לא עומדת על זכות ישראל להגן על עצמה.

"ההודעה של האיחוד האירופי כוללת התנגדות לכך שאיראן תחזיק בנשק גרעיני. אולם, לצד הקריאות לריסון ישראל ולפתרון דיפלומטי, יש לציין שהאיחוד האירופי הטיל סנקציות רבות על איראן ראשית בשל פרויקט הגרעין, ושנית בגלל העזרה של האיראנים לרוסים, עזרה שמאיימת על אוקראינה והאינטרסים של האיחוד האירופי העומד לצד אוקראינה, וחושש מפלישה עתידית של רוסיה למדינות נוספות ביבשת. הם גם לא רוצים הסלמה אזורית שתצא מכלל שליטה ותפגע באירופה כאשר המלחמה גם מסיטה את הקשב מאוקראינה והמלחמה שם עדיין נמשכת. מצד שני, אין ספק שהם היו שמחים לראות את איראן נחלשת ואת חיסול תכנית הגרעין של איראן שגם מאיימת על אירופה", מסבירה ד"ר שיאון צדקיהו.

"בסקרי דעת הקהל האירופים, ישראל הגיעה לשפל משמעותי, אולם יש רק מדינה אחת שמצבה יותר גרוע וזו איראן. צריך לזכור שבמחאת החיג'אב באיראן ובמהומות שהגיעו לאחר מכן, אירופה תמכה במחאה וזכויות נשים ואדם וכמעט כולם היו נגד המשטר באיראן, כך שגם באירופה מבינים את השירות שישראל עושה למערב במלחמה הנוכחית.

הצלחה ישראלית משמעותית יכולה לרכז זמנית את הביקורת כלפי ישראל על הנעשה בעזה, גם סביב הדו"ח שיוצג בקרוב הבוחן אם ישראל הפרה זכויות אדם, אם כי בסוף אירופה תחזור לנושא הפלשתיני. בתפיסה האירופית, הקמת מדינה פלשתינית תואמת את הערכים שלה כך שלצד הבטחת הביטחון של ישראל, יש להעניק לפלשתינים מדינה, כך שגם אם אירופה תגלה סבלנות מסוימת במאבק של ישראל באיראן, העימות הבא סביב הסוגיה הפלשתינית נראה כבלתי נמנע."